

הצעות למורה

לפני השיעור - מספר ימים קודם לחלק את הכתה ל-3 קבוצות כשכל קבוצה מקבלת חלק מן הסיפור "שליטה" (ח. רוזנברג) ומכינה אותו להצגה.

בשיעור עצמו - כדאי לארגן 2 יחידות לימוד רצופות; בראשונה - תוצגנה ההצגות בזו אחר זו, כשלעני התלמידים תפרס התמונה השלימה של הסיפור.

בשניה - ימסור המורה, במקביל, קטעים מהסיפור "שליטה", מהמאמר "גבורי כוח" ("המודיע הצעיר", אלול תש"ס) ומהאמר "בימים אלה של סתו" (א. מרגלית) כשהוא משוכלל בדף העבודה המצורף - נקודות לפיתוח השיחה.

א. הו, להיות חקלאי...

בימים אלה של סתו בראשיתו, של רוחות חדשות המנסות לטאטא את היקום, של שטיח עלי שלכת על משטח המרצפת עכשיו צובטת בלב איזו שאיפה, איזו כמיהה עמוקה, חמה, מתגעגעת: להיות חקלאי.

חשבו: מדוע קימת אצל הסופרת שאיפה להיות חקלאי?

עכשיו, נוכח השדות הנרחבים, הזרועים מאופק אל אופק, נוכח הרגבים הפוכים, הגוחנים על התלמים בציפיה מתגברת נוכח הדונמים המתפרקדים בדממה צמאה.

עכשיו השאיפה הגדולה של הנשמה היא להיות חקלאי: לקום בבוקר, עם שחר, לצאת אל העפר התחוח מטללים – ולשאת עיניים לשמים. לא עוד, רק להביט למעלה . . ."

נסו למצות במשפט אחד או שניים את הקטע:

לפניכם ציטוט מתוך הסיפור שליטה:

"אבל הימים שמאנו לעזוב את עצמותינו, את דמו, היו ימי הסתו. ההמתנה לגשם. היו אלה ימים מלאי ציפיה ותקוה דרוכה. . ."

האם המשפט שכתבתם מקודם מתאים גם לקטע זה?

ב. "קראו את המאמר "בימים אלה של סתו", עד הפסקה השלישית. (עד המלים "משענת קנה רצוף, הבל הבלים")

שלוש נקודות מרכזיות בולטות בקטע: האמונה, תחושת התלות של החקלאי בה' ותפילה.

לפניכם קטעים מתוך הסיפור "שליטה", צטטו שורות מתאימות ומקבילות מן המאמר "בימים אלה של סתו":

התלות

א. "כבר אז, בהיותו בן עשר, גמלה החלטה בלבו: 'אני לא אעבור את זה! אני לא רוצה להיות תלוי בגשמים! אני רוצה

להיות אדון לרכושי, ולא להתענות עם כל ענן ועננה. בלי תקוה ובלוי מפח נפש. אני רוצה להשקות לבד את חיי, לא

לחכות לגשם שמישהו אחר מחליט לתת או למנוע!

באופן צפוי ומפתיע כאחד, הזכירה לו פטירת הנער את הסתוים במושב... להיות תלוי! בגשם, במחלה - אחת היא

בשבילו. הוא אינו רוצה להיות תלוי; הוא יהיה אדון לגורלו"

צטטו משפטים המבטאים "את התלות הזאת המוחלטת בהשגחה"...

ב. הצפיה לגשם והתלות בו - סקירת השמים והעננים:

"כל משב רוח וכל גרגר אבק היו משמעותיים ב"שרות החיזוי" הפרטי שלו, עשרים פעמים ביום הוא שינה את

התחזית: עד סוף השעה יתחיל גשם... עד הצהריים... היום כבר לא... עכשיו יורד בטורקיה, עוד מעט הוא יבוא

אלינו..."

הקבילו עם "ההסתכלות בשמים, עמוק עמוק לתוך התכלת..."

ג. התלות בשמים, כדי שהעמל לא ירד לטמיון:

צריך גשם, ילדים, צריך גשם!! בלי גשם משולים כל השדות שלנו לציץ יבש, לענן פורח, לחלום יעוף הכל יכול לרדת

לטמיון מחכים למים!"

השוו לשורות המתאימות במאמר ב"ימים אלה של סתו", המתאר את היזע, את העמל...

האמונה מתחזקת אצל החקלאי

תארו את חוית האמונה: _____

אדם מאמין, יודע שהאמונה והבטחון מחייבים התנהגות שונה.

הסבירו משפט זה:

בסיפור שליטה יש ביטוי לאמונה מעשית זו:

"עשינו הכל, עכשו תן את המים", היה משה אביו אומר כשפניו למרום. "בתקופה הזו אתם צריכים להיות יותר טובים מתמיד. תוותרו, תגמלו חסדים, תהיו נוחים לבריות... כשהאלוקים רואה שאנחנו טובים, הוא טוב אלינו." עיינו בדברים י"א והסבירו את הרעיון המובא שם:

התפילה

העתיקו מתוך המאמר 2 משפטים (מקטעים נפרדים), המתארים את התפילה הנובעת מלב החקלאי:

לפניכם קטע מקביל מתוך הסיפור:

ומשה, שרגשות דת ומסורת פעמו בלבו, היה משתדל להיות טוב ככל אשר יכול. מתפלל את התפילות שידע, רך ואוהב לבריות, ומקווה

הרחיבו את התיאור במילים שלכם:

תפילתו של החקלאי, אמונתו ותחושת התלות שלו כלפי הקב"ה באים לידי ביטוי גם בספור הבא.

הדגישו בצבע נפרד כל אחת מנקודות אלו, כפי שהן באות לידי ביטוי בסיפור:

נפתלי טובים תהה בלבו מה יזרע בשדהו בששית, והחליט לזרוע כרוב קופנהגן. נפתלי היה בטוח שיהיה בסדר. הרי התורה הבטיחה: "וצויתי את ברכתי", כרוב, בכללו שייך לתבואות חורף. הוא זקוק לקור. הזן של כרוב קופנהגן זקוק לקור רב במיוחד. בקופנהגן מקר מאד, כידוע. נפתלי טובים זרע את שדהו בזרעי כרוב קופנהגן, והשמש קפחה על ראשו, והזכירה לו שהוא זקוק לנס. חקלאי תמיד "מאמין בחי העולמים וזורע", הוא כה תלוי בגשם ממרום, ברוח – שתהיה בדיוק במידה הנכונה, בשמש שתחמם – אבל לא תשרוף. תמיד האיכר תלוי, אבל כשהוא זורע כרוב קופנהגן בקיץ – הוא תלוי על אחת כמה וכמה. במיוחד אם כל זה נועד כדי שיהיה לו ממה להתפרנס גם בשנת השבע, הוא התפלל הפעם יותר מתמיד, והשקה את תפילתו בדמעות רותחות".

ג. תחושות החקלאי בבוא הגשם

לאחר שהזדהינו עם תחושת החקלאי המצפה לגשם, נוכל להבין את גודל שמחתו.

נסו לשקף זאת במילים משלכם: _____

איך הייתם מגדירים את הגשם - בעיני חקלאי? _____

קראו את התיאור הבא: (מתוך "שליטה")

ובבוא הגשמים, היה משה יוצא לשדותיו, רוצה להיות קרוב אליהם ברגעים היפים של קבלת המתנה. מתכופף, מלכלך ידיו בבזך, מריח את הניחוח שאין דומה לו: אויר ספוג מים, אדמה נושקת למי שמים. מודה לאלוקים בלא מלים, אבל פניו אמרו הכל".

מצאו ביטויים דומים מאד בפסקה השלישית במאמר _____

קראו שוב את סיום המאמר,

הוכיחו את נכונות המשפט האחרון

"להיות חקלאי בעונת הסתיו - זה לנשום אמונה ולרווח יהדות"

« הערות לשוניות על המאמר »

קראו שוב את המאמר, "בימים אלה של סתו" ונסו לחוש בעושר הביטוי שבו.

א. הביטויים הנפרדים מבהירות את הרעיון, אך כל אחד מהם מוסיף גוון נוסף לנאמר. לפניכם מספר ציטוטים, הסבירו כיצד תורמת כל מילה נרדפת להעשרת הרעיון (העזרו במושגים כמו הדרגה רעיונית, השלמה, דוגמה מתחום אחר, ועוד)

- לא להסיר את המבט, לא להשפיל אותו, לצפות בתחינה לשמים _____

- הבלעדיות הזו של המבט לשמים, היופי הזה של אין אפשרות אחרת, היחול הזה, המוחלט, לברכת ה'

- אין טעם, אין הגיון, אין מועיל - בשום פעולה אחרת. הדבר האחד שגם השכל וגם הרגש, גם המוח וגם הלב אומרים לך לעשותו _____

ב. השיבוצים התנכיים המפורשים, כמו גם הרמזים שונים הזרועים לכל אורך הקטע ומרמזים על פסוקים מן התנ"ך,

מעניקים לביטוי יופי - מצד אחד, וביסוס - מצד שני. יש להם גם עולם של אסוציאציות משלהם, שעולה בלב הקורא,

כשהוא נתקל בהם. לקטו פסוקים מפורשים: (המסומנים, כמובן, במרכאות)

חפשו חלקי פסוקים נוספים הנרמזים בקטע:

ג. ההאנשה - הענקת תכונות אנושיות לבע"ח או לדוממים - רווחת בקטע ומוסיפה ים של תחושות לתאורי הטבע.

תנו דוגמאות מתאורים של רגבי האדמה - _____

הדונמים של השדות - _____

העצמות - _____

ד . לטעמכם האישי:

האם יש ביטויים נוספים שמצאו חן בעיניכם ולא הזכרו כאן? _____

אם כן, כתבו אותם והסבירו, מדוע אהבתם אותם. _____